

**Dissertatio medica de aetatibus vitae humanae et mutationibus in iis
contingentibus ... / [Johann Melchior Zentgrav].**

Contributors

Zentgrav, Johann Melchior.
Salzmann, Johann, 1679-1738.
Université de Strasbourg.

Publication/Creation

Argentorati : Literis Danielis Maagii, 1715]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/e96nnbg2>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO MEDICA

DE

ÆTATIBVS VITÆ

HVMANÆ ET

MVTATIONIBVS

In iis contingentibus.

Quam

Sub auspiciis Divini Numinis,

P R Æ S I D E

DN. JOHANNES SALTZ-
MANN,

Med. D. & Anat. Profess. Publ.

Capit. Thom. Canon.

*Patrono atque Præceptore suo filiali obse-
quio ad aras usque colendo,*

In Alma Argentoratensium Universitate

SOLENNI Philiatorum Examine

subjiciet

JOHANNES MELCHIOR ZENTGRAVIVS,

Argent.

Ad d. 29. Mens. August. M DCC XV. H. L. Q. C.

ARGENTORATI, Literis DANIELIS MAAGII.

GRATIOSIS
LIBERALITATIS
SCHENCKBECHERIANÆ
DNN. PRÆFECTIS,
VIRIS

NOBILITATE GENERIS, MVNERVM
AMPLITVDINE, SPLENDORE MERITO-
RVVM, MAXIME REVERENDA DI-
GNITATE, CONSILIORVM DEXTERITATE,
MEDENDI EXPERIENTIA, RERVMOVE
GERENDARVM PRVDENTIA
EXCELLENTISSIMIS,

*DNN. Macenatibus & Patronis suis perpetuo
obsequii cultu nunquam non de venerandis,*

Primitias hæc Medicas

ob

Insignia nuper in se collata

Beneficia

in

Grati animi Symbolum

Ulterioreque sui commendationem

Devota, qua decet, submissione

consecrat

TANTORVM NOMINVM

Devotissimus Cultor,

JOHANNES MELCHIOR ZENTGRAVIVS, Arg.

Auctor & Respond.

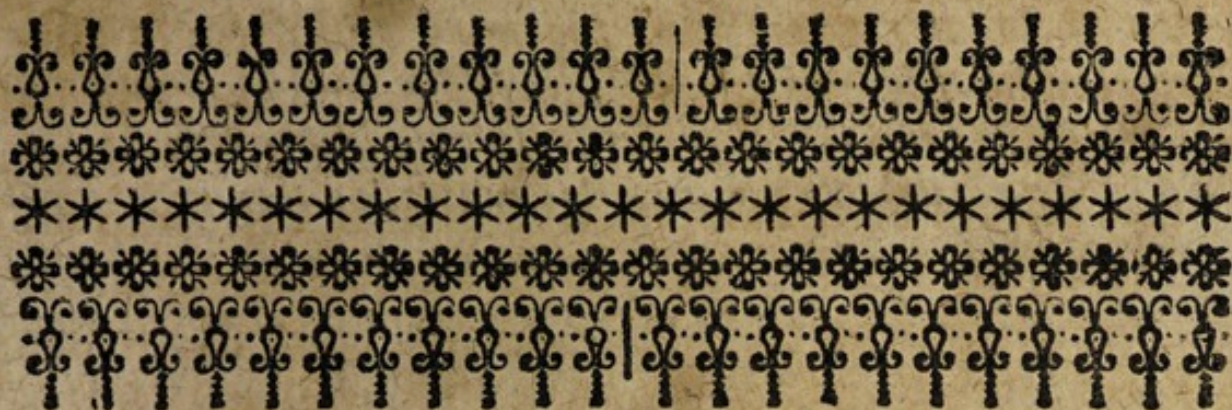
Benevolo Lectori

S. P. D.

Exercitii Præses.

Dum Dissertationem hanc Academicam publicæ luci exponit certissimus ejus Auctor, DN. JOHANNES MELCHIOR ZENTGRAVIVS, Argentinenſis, non possum, quin hos Ipfius conatus magnopere laudem, & simul Ipfum Tuæ commendem Benevolentiæ. Id enim agit eximius plane adoleſcens, ut egregiorum, quos in Studio Medico hætenus fecit, progreſſuum publicum aliquod ſpecimen edat. Proinde tale ſibi argumentum ſelegit, quod totam hominis vitam perlustrans inſignem in Theoria pariter ac Praxi uſum haberet. Nempe quid ſingulæ ætates ferant, quasve ſubeant mutationes, quid prima promittat, quid virilis præſtet, & in quibus ultima deficiat. Cuilibet legenti facile perſuadebit hic ingenii foetus, quantum adoleverit, & qualia brevi temporis ſpatio incrementa ceperit Ejus in rebus Medicis ſcientia, quæ, uti Plautus de quavis Sapientia loqui-

loquitur, *non aetate, nec annis, sed ingenio*, industria & assiduitate *acquiritur*. Ab eo quippe tempore, quo in Scholis nostris versatus est, omnia seduli Philatri munia adeo adimplevit, ut sive felices animi dotes, sive earum culturam discendique ardorem spectes, inferiores admodum multos, paucos sibi pares numeraret. Neque opus erat, illustribus Majorum apud nos olim Clarissimorum exemplis, SEBIZIORVM puta, quorum manes venerari par est, ad avita artis Medicæ decora Eum incitare, utpote qui sponte sua nullo non tempore ad præclara quævis grassabatur. Quibus cum suavissimo connubio accederet singularis morum venustas atque modestia, factum hinc est, ut tum Bonorum omnium, tum inprimis Præceptorum suorum amorem sibi dudum conciliarit. Et, ne quid dissimulem, ego, quem arctum cognationis vinculum, magis vero hæc Ejus indoles Ipsi junxit, teneriore semper illum affectu complexus sum. Quæ cum ita se habeant, nullus dubito, quin scriptum hoc suum docto calamo exaratum, felici cum successu omniumque applausu sit defensurus. Et si porro, uti certissima me spes alit, eo, quo hætenus incessit tramite, iisdemque passibus perrexerit, supra laudata Proavorum vestigia strenue premendo, haud vane auguror, fore, ut, quamvis non nomine, eruditione tamen atque scientia Medica Illos aliquando nobis restituat, & hac ratione in eximium Apollinæ artis decus succrescat. Quod ut fiat, pares, quos Isti attigerunt, annos, id est, Nestoreos, firmamque corporis valetudinem ex animo Ipsi apprecamur.

Procœmium.

I Neffabilem atque immensam
 DEI Omnipotentiam , tanta rerum in
 summa perfectione creatarum quantitas,
 earumque, praesertim curiosa, mutationes
 arguere videntur. Omnia vicissitudinis
 plena deprehendimus ; quantas non periodica Siderum
 revolutiones , indeque pendentes annorum conversiones
 mutationesque aëris anniversaria, in toto terrarum Orbe
 ubique pariunt metamorphoses ? attamen in nulla crea-
 turarum cernitur magis iste vicissitudinis vigor quam in
 homine , qui animantibus , uti perfectione superior , mu-
 tationum proin , si non evidentiorum saltem notabilio-
 rum determinato tempore se mutuo excipientium nu-
 mero , reliquis viventibus praeire solet. Quam peri-
 culosis enim mutationibus exposita non est Pueritia aequae
 ac Infantia imbecillitas ? quantum e contrario non est
 Juvenilis & Virilis corporis robur ? quantus vero non vi-
 rium corporis pariter animique successivus in Senectute
 lapsus ? Quin & ipsa Anima rationalis pro organo-
 rum ministerio & conditione in operando maxime ad-
 stricta est tempori, tametsi in se spectata sit aeterna. Mu-
 tatio-

tationum harum intuitu vita nostra in varias Aetates dirimitur, quarum Theoria quoniam magna considerationis in Medicorum Scholis esse solet, placuit mihi studiorum meorum profectus in hac materia experiri, ea fiducia, fore ut si pro tyronum more minus accurati quid mihi exciderit, B. L. pro consueta humanitate benevola mente & ingenuis oculis omne istud aspicere non dedignetur.

CAP. I.

De

Aetatibus in genere.

§. I.

*Vita humana
comparatio
cum planta-
rum vita.*

Vita hominum haud absimilis est vitæ plantarum, quæ dum e sinu matris progerminant, *Infantia* teneritudinem non inepte repræsentant; usque dum sparsis undique ramis fibrisque aliquatenus foli-
descentibus *Pueritia* insequatur, quæ prodeuntibus in sum-
mitate plantæ florum rudimentis tanquam *Pubertatis* signis
terminari solet, quibus diductis panduntur flores, quæ for-
mosissima plantarum ætas vivis quasi coloribus ipsum *Ado-
lescentia* florem depingere videtur. Floribus decidentibus
protuberant capsulæ seminales, miram fœtuum ubertatem in si-
nu suo condentes, quæ *Juventutis* fœcunditatem, maturatis
dein fructibus, *Virorum* insuper ad juvandam Remp. matu-
ritatem egregie sistere solent; procedente tempore dum fi-
bræ aridiores factæ rigent, canalesque arctantur, invalescente
subinde marcore folia primùm, mox extrema ramorum, tan-
demque quicquid restat plantæ, sub *tabidâ istâ Senectute* con-
sumitur. Huic rerum exitui immortale antehac humanum ge-
nus neutiquam fuisset subjectum, nisi Divina justitia mortem,
indomitæ hominum ad peccandum libidini pœnam, proh do-
lor! apprime convenientem, nobis intulisset, nostramque vi-
tam teste *Job. 14. §. 8.* certis limitibus circumscripsisset, qui
memorandas vitæ humanæ ætates constituere solent,

§. 2. Ipsa *Ætatum* vox deducta videtur à Græcorum voce *αἰών*, unde *Ævum*, quod præter alia vitam, ejusque certum spatium designat, ab *Ævo* vero *Ævitas*, tandemque rejecta syllaba media *Ætas* orta putatur. Sumitur autem *Ætatis* nomen modo pro mensura temporis, unde *ætate* hujus vel illius magnæ res gestæ. Modo pro mundi *ætatibus* seu *epochis*. Modo pro spatio centum annorum seu *seculo*. Modo pro hujus parte aliqua. Modo pro tota hominis vita, quæ significatio *συνεχδοχικῶς* omnes *ætates* in se comprehendit; & deniq; pro certo vitæ spatio, quæ significatio nostri fori est, & Græcis *ἡλικία* dicitur. Hinc *Ætates* definimus, quod sint certa vitæ curricula, in quibus hominis constitutio juxta corporis animique vires humorumque temperiem manifeste ex se suaque natura immutata deprehenditur. Habent hæ mutationes locum non solum in homine, sed & in brutis, quin imo & in plantis.

Etymologia.

Homonyma.

Definitio.

Subjectione.

§. 3. Genus proximum sunt certa vitæ curricula; quæ tamen certitudo non juxta *ἀκρίβειαν* philosophicam, sed *ὥς ἐν τῷ πολὺ* intelligenda. *Ætates* etenim, inquit Galen. L. 6. de *tæend. San. c. 2.* exquisito annorum numero alligari nequeunt, sed duntaxat *ἐν πλάτει*, & uti ut plurimum res evenire solet. Et enim pro diversitate naturæ & temperamenti alia semper aliæque periodo quælibet vitæ pars circumscribitur; qui namque activioris sunt indolis, & temperamenti calidioris, ii temporius, qui vero seroso-frigido hebetique temperamento instructi, Naturam hoc in passu novercam habuere, ii serius anno circiter 18vo pubescere solent. Ipsæ namque *ætates* non ex annis, sed virium robore ac vivacitate, reliquisque accidentibus æstimandæ sunt.

Genus proximum.

Ætates certo annorum numero determinari non possunt.

§. 4. Sistimus itaque in præsentem ordinem illum, quo Natura sibi relicta ordinarie & ut plurimum mutationes certa *ætatum* curricula determinantes moliri solet. Fit istud teste experientia methodo atque annorum periodis exquisite sibi mutuo proportionatis, adeo ut qui Pueritiæ, Pubertatis &c. mutationes statim & consueto alias tempore persentiscunt, reliquas quoque mutationes consueto ordine atque serie subire observentur. Qui vero maturius priores decurrunt *ætates*,

Ætates certæ erga se invicem fovent rationem in homine.

reliquarum periodos brevitare præcedaneis proportionatas nascuros, minusq; longævos futuros esse, vel in vulgus notum est; infantes quippe qui præmaturo iudicio dotati sunt, Kinder die überflüg sind/ quibusq; temporius prodeunt Pubertatis signa &c; minus durabile ingenium vitæque robur habere, præter innumera alia eruditissimorum quorundam præmatura fata non inepte confirmare videntur. Stupidiores vero, phlegmatici, & qui hebetioris indolis, ii ob minorem Naturæ vivacitatem, & serius experiuntur mutationes hæc, & sub longioribus periodis serius quoque mortis suæ fata subire solent; quasi Divina Sapientia subjectis ejusmodi, uti ita dicam ἀλέγοις, & Sanitatis robore, vitæque longævitate, quicquid quoad rationis usum iniqua iis Natura ademerit, supplere voluerit. Idem quoque mysterium cernitur in Brutis, quæ etiam si quoad vigorem sanguinis, robur viscerum, viriumque constantiam infirmum humanum genus quandoque maxime superent, minusque homine ægrotent, ob memoratam tamen periodorum brevitatem citius ultimum vitæ terminum attingunt. Plantæ denique quo citius adolescunt, & ad vigorem deveniunt, eo citius quoque marcescunt; quo diutius vero ἀκμὴν non attingunt, usque dum panis undique ramis procera arbor & fertilitate sua superbire, umbraque calore solis torrefactos humectando reficere queat, eo diutius & virens & vivax esse solet.

in Brutis

in Plantis.

Divisio Ætatis

Generalis.

Specialis.

§. 5. Jam quod spectat Divisionem ætatum, modo plures modo pauciores formarunt auctores, prout specialiore aut generaliorem divisionem sistere in animo habuere. Generalis divisio, omni jure admittenda, est *Galen. L. 2. de temper c. 2.* in παιδαν, ἀκμὴν & γῆρας, Statum Incrementi, Vigoris & Decrementi. Hæc humanæ vitæ triplicitas ab Astrologis ita vocata, sibi quoad durationem æqualis censetur, ut nimirum tot sint anni incrementi, tot Vigoris, quot decrementi; unde si cuivis statui tribueris annos circiter 25. acquies vitæ nostræ terminum, quem Proph. David in S. Literis exhibet, medium scil. inter 70. & 80. annos tempus; qui tamen terminus dispensationi Divinæ totus quantus subjectus est, nec ita stricte ad unicum annum, sed ad totum denarium octavum ductu

Davi-

Davidis restringendus est; etenim cum statuendum mihi aliquid sit, terminum maxime probabilem pro exemplo solummodo sistere volui, cuilibet interim liberrimam sentiendi facultatem, in re quæ non de fide est, relinquens. Specialius interim ætatum, singularumque periodorum schema sistere, inter tot litigantium Autorum opiniones jam majoris ponderis res est; Communissima in vulgus nota est scala illa, quæ vulgò Decempeda audit, quoniam denario numero adstricta deprehenditur, unde πολυδρύλλητον istud gehen Jahr ein Kind / zwanzig Jahr ein Jüngling / dreißig Jahr ein Mann &c. quæ tamen ætatum divisio, quoniam omni experientiæ refragatur, nullum meretur applausum.

*Denarius nū-
merus.*

§. 6. Qui interim singula vitæ lustra exactius perpendunt, septenarium numerum aliis quoque in rebus sacrum, in denarii locum adoptant. Antesignanus horum est Divinus Senex, qui in Lib. de ætat. in septenario numero ætatem hominis totam contineri asserit; (unde & nonnulli ætates vocarunt hebdomadas) Etenim septenarium numerum in motibus usui notabiliore dicatis naturæ maxime solennem esse, egregie patet tum ex ipso fluore menstruo singulis 4. septimanis repullulante, tum ex ipsis motibus Criticis morbi solutioni destinatis. In morbis namque acutis constanter observamus, Naturam morborum medicatricem, ni in opere suo impedita fuerit, septimo quovis die, usque dum plenarie debellatus fuerit hostis, Crises moliri; præparata antea reliquis diebus materia morbifica, cujus indolem atque obsequium tempore semicritico 4to circiter die examinat; quo tempore & insolitus in corpore orgasmus sentitur, à quo perspicaciores nonnulli non immerito subsequatur Criseos successum ominari solent; quamobrem in peracutis, ubi malignitas materiæ celerem sui subjugationem poscit, suspenso hocce tentamine Natura periodo semiseptenaria Crises moliri necesse habet. Et non solum in p. nat. sed potissimum naturali statu viget hic naturæ ordo, & quidem à primis Conceptionis diebus. Sic 3tio aut potius 3tio cum dimidio die ovulum per tubam Fallopiam in uterum devolvi, septimoque jam punctum Saliens in conspectum venire

*Septenarius
numerus in
denarii locum
adoptandus.*

*Crises finis
usq. septimo
die.*

*In peracutis
semiseptimo
die.*

dicitur ; porro ter septima hebdomade infans se movere solet, quater septima vero omni ex parte perfectus, & sexies septima ad exitum paratus existit. Quanta interim exactitudine Natura, edito in lucem homine, reliquas mutationes ad septenarii normam suscipere soleat, è sequentibus patebit.

*Quos Ætates
numeranda.*

*Ætatum Li-
mites.*

§. 7. Quare nullus dubito, quin & nos septenaria periodo, præeunte Naturâ, Ætates vitæ humanæ simus disposituri, quarum septem vulgò numerantur, quæ sunt Infantia, Pueritia, Adolescentia, Juventus, Virile robur, Consistens ætas & Senectus. Quod si lubet Adolescentiam in annos Pubertatis & Adolescentiam proprie talem, Senectutem verò in Crudam, maturam & decrepitam dirimere, decem exsurgent Ætatis species. Infantia ætatum omnium prima, primum quoque explet septenarium; clauditur enim anno Nativitatis septimo, quo tempore dentes excidunt, noviq; in priorum locum progerminant. Sequitur post Pueritia, quæ ad 14. annum per septenarium secundum protenditur; hoc etenim aâno præterlapso ingruunt Pubertatis signa, vox immutatur, pili erumpunt, semen in testibus seceratur in maribus, in fœminis vero menses profluunt, mammae cum titillatione protuberare incipiunt, indiesque energia ad concipiendum crescere solet; ubivis ferè viget insignis ille ad ♀rem pruritus; absolvuntur hæc intra semiseptennium, anno nimirum 17mo cum dimidio, quo termino præterlapso incipit Adolescentia vera, quæ septenaria periodo absoluta, una cum fine incrementi in longitudinem finem suum assequitur, aâno nimirum 24to cum dimidio. Ingruit tunc Juventus, quando cessante in staturam augmento, superflua nutritio in habitum corporis partiumque crassitiem, speciatim vero ossium majorem firmitudinem impenditur; durat per septenarium cum dimidio, & extenditur ad sextum septenarium, quo tempore Robur Virile sese sistit, Juvenilis fervor mitescit, corporis insuper animique vires debitam ἀκμὴν attingunt. Excipit hanc Ætatem illa, quæ vocatur Consistens, quando non amplius augentur vires, sed robur hætenus perceptum nude continuatur; durat hic status per septenarium septimum ad annum circiter 49; notabilis namque tunc ingruit illa corporis παρακμή, ut in sexu sequiori non sine magna mo-

motuum sanguinis turbatione , naturalia non amplius succedant , comite perpetua sterilitate , & successivo corporis ingruente decremento. Septimo namque septenario præterlapso vita nostra jam fragilis fieri , senectutisque fores ingredi solet ; & quoniam septenario octavo incommoda tolerabilia adhuc esse solent , tempus istud Senectus viridis vocatur ; quam sequitur Senectus matura , qua senilia incommoda presso pede ingruere solent , comprehendens septenarium novum , quo completo , jam omnia vacillare , vigorque animi pariter ac corporis admodum remittere solet , Ætas hinc decrepita dicta , qua consummata ferme , sua animi inquietudine , corporis valetudine marasmode , morbidaque debilitate imminenti Mortis naturalis luculentum ferre solent testimonium. Oditur hæc ultima ab anno 63. & clauditur cum fine vitæ , qui solet ordinarie esse annus 70. *ultra quem* , uti Divinus Vates loquitur , *nihil superest , quam dolor & miseria* ; paucissimi enim ad octogesimum annum , ob hodiernæ ætatis luxum molleque vitæ genus pervenire solent.

Terminus vitæ.

CAP. II.

De

Ætate Crescente.

§. I.

VOcatur præsens hæc Ætas , Ætas prima , quoniam primum vitæ humanæ curriculum ætate sua complectitur. Græcis *αὔξῃς* , quoniam continet Statum hominis incrementi , quo homo sibi soli vivere solet , etenim ob animi immaturitatem , qua puerilia tractantes , ad seria animum applicare nequeunt , à Galen. L. 2. de temp. *παιδία* nuncupari solet. Extenditur à prima Nativitatis hora (de fœtus namque uteri tenebris adhuc inclusi vita & ætatibus h. l. nobis minime sermo est) ad annum circiter vicesimum quintum ; quo tempore homo debitam staturam nactus in latitudinem , ut proportionata inde emergat figura , augetur , quo homo cum animi simul excellentia , corporis quoque venustate reliqua animantia superet. Continet sub se Infantiam , Pueritiam , Adolescentiam ,

Synonym.

Limissæ.

§. 2.

*Infantia Ety-
mologia.*

*Vita nostra
misera post
nativitatem.*

§. 2. INFANTIAE nomen à nonnullis inde derivatur, quod in hac ætate constituti fari nequeant, saltem maximo illius tempore ad aliquid articulate & apposite proferendum incapaces censeantur. Germ. vocatur die unmündige Kindheit. Ejus Synonyma congeffit Pollux Onom. Segm. 8. pag. 153. Omnium innocentissima, & primis præsertim temporibus impotentissima est hæc Ætas, luculentissimum sane miseriarum, quibus nos miseri mortales merito plectimur, nec non imperfectionis nostræ documentum. Bruta animalia vix exclusa quam firma, vivacia, & ad munia obeunda habilia non sunt? solus homo horum omnium Dominus tanto vitæ periculo prodit; vix ex hoc emerfus, tanto confestim miseriarum agmini, tot imbecillitatibus subjectus est. Pullus recenter reclusus, quanta non alacritate hinc inde fertur, pipiendoque suam testatur lætitiā; pollent statim bruta scientia se ab injuriis externis vindicandi, pericula imminētia evitandi, escam capiendi &c. At solus homo tam flebili facie, vultu adeo lamentabili prodit, quoscunque intuetur in sui commiserationem rapiens. Jacet in cunis inermis, nudus, omnibus expositus periculis; nulla mala amoliri valet; absque providentia Divina & Angelorum custodia misera profecto creatura. Vivit interim, sed primo post Nativitatem tempore ad sensum vix vitam plantæ superans; tenerrima etenim membra ob summam fibrarum flacciditatem non sine maximo cum dolore & subsequente statim delassatione motus subire valent; omnis hinc potentia locomotiva ad tempus feriatur, sensuum mira adest hebetudo, oculos præ infirmitate aperire ferme nequeunt, loquela deficit, omniumque quæ geruntur, quin & sui ipsius ignarus esse solet; ut adeo infans in ejusmodi statu constitutus, merito superbos & magnanimos ad humiliationem, submissamque erga Divinum Numen Venerationem disponere possit.

*Infantum a-
Eliones ali-
quot post par-
tum diebus.*

§. 3. Paucis verò à Nativitate diebus præterlapsis universum hocce mundi lumen, variaque hinc inde objecta plenius aspicere tentat. Quam curiosæ ideæ in phantasia, perversæque reflexiones in immaturo infantis ullius rei observatione nondum firmato intellectu, inde exsurgant, facile conjectura-

Eturare licet. *V. Petr. Regis Syst. Philos. Lib. 8. part. 1. c. 10. 11.* Crescit tamen postmodum successive naturæ vigor, quæ in exornanda perficiendaque machina vigilem atque expeditam admodum se ostendit, adeo ut vix elapsis 7. mensibus arduum decernat primùm, mox moliatur opus, quando dentium, qui in alveolis hætenus delituerant eruptionem tentat. Fit istud sub molestissimis infantum incommodis, ut quandoque gravissime ægrotent, saltem solito sint morosiores, non pauci vero qui indolis sunt sensibilioris sub ipsis motibus convulsivis è vita discedant; sic juxta *Hippocr. III. Aph. 25. Adventante dentitionis tempore sentitur gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia.* Periculis hisce naturaliter exempta videntur animalia bruta, quæ vix non omnia maxillam nunc utramq; , nunc unicam nempe inferiorem tantum dentatam in utero jam obtinere solent. Nec infrequens adeo est, homines dentibus quibusdam instructos in lucem edi. In iis conspiciunt potissimum est privilegium hocce, qui singulari animi vivacitate præditi, fortiolem vim formatricem in utero habuere, quæ majori virtute pensum absolvens, extraordinario insuper labore dentium quorundam protrusionem molitur. Luculentum hujus rei testimonium cernitur in iis, qui ex Heroum familia geniti; *Rege nimirum Nostro Christianissimo*, qui corporis pariter animique fortitudine nulli secundus dentatus prodiit; *M. Curio & Papyrio Ducibus Clariss. d. q. Plin. Hist. Nat. L. 7. c. 16. Arsamene Persa Vid. Antigon. de Mirab.* sic quoq; *Valerian* Romæ Regum temporibus inauspicato casu dentibus natam tradit *Plin. l. c. c. 17. conf. Hild. Ep. 68. Schenk. L. 1. Obs. 380. 407. Rhod. Cent. 1. Obs. 92.* Rarissimum est infantem omnibus dentibus instructum edi, uti *Joh. Rossus Warvvic. de Richardo II. Angl. Rege tradit. conf. Gockelius Eph. N. C. D. II. A. 4. Observ. 28.* Filiolæ tertio à nativitate die dentientis exemplum *V. Eph. N. C. I. 8. 47.* Serius quoque plus solito differri solet dentitionis tempus. *V. Eph. N. C. I. 9. & 10. 112. & II. 9. 52. & 212.* Curiosum est quod in senibus quandoque vivacioribus observatur, ut animi redeunte quasi pristino robore juvenili rursus dentiant. Conf. *Gassend. S. III. Membr. post. l. 13. cap. 2. pag. 592.*

Dentitionis tempus.

Periculo hoc exempta animalia bruta.

Homines interdum dentati produnt.

Inusitata dentitionis tempora.

*Dentitionis
tempus quo
modo divi-
datur.*

Eph. N. C. l. 9. § 10. Obs. 134. § 171. II. 3. Obs. 15. II. 4. Obs. 28. Ipsum dentitionis tempus subdividitur in tempus germinationis, quod vocatur *ὀδὰξις*, quo tument, rubent, inflammantur & magis dolent gingivæ; & eruptionis Græc. *ὀδοντοφυΐα*, quo symptomata admodum exasperantur, donec primores sive incisores prodierint; novos vero labores, nova pericula procreat caninorum, maximorum vero symptomatum, & frequenter motuum convulsivorum Auctor, molarium eruptio esse solet; quo opere perpetrato Symptomata subito alleviantur, vegetioresque & ad sustentanda mala firmiores evadunt infantes.

Loqui tentant.

§. 4. Dentitione biennio circiter post nat. vitam in totum peracta, alios natura suscipit labores; unde firmatis subinde fibris, crescenteque indies robore, necessarium ante omnia ducit, organa loquelæ dicata ad aliqualem perfectionem deducendi, quo animi sui sensa aliis communicare queat infans. Fit istud primo imperfecte admodum, balbutiendo propter imbecillitatem, ut ait *Aristoteles S. II. Probl. 30.* rectius propter humidam fibrarum flacciditatem, elasticitatisque defectum musculorum linguæ, unde literam R. omnium diutissime fari nequeunt, quoniam maximum linguæ robur postulat, ut aër valide ad palatum dentes superiores versus repercutiatur. Modum interim qua ratione infantes linguam addiscunt, rerumque scientiam sibi successive comparant, ingeniole tradit *Petr. Regis. Phil. L. 8. P. 1. cap. 9.* Firmatis hoc ipso membris, gressus tentare & ad ambulandum sese accommodare studet tenera hæc ætas. Fit quidem istud ob delicatam ossium structuram, quæ infantilis corpusculi molem non sine dolore aliquali sustinere valet, primo ægre admodum, ut non nisi corpore fere undique suffulto, raros pariter & caros gressus instituunt; mox ad actum habiliores redditi & consuetudine ulterius confirmati, majori vigore & confidentia in libero aëre obambulare tentant; quod quidem ab initio, quoniam ad detinendam in centro gravitatis machinam corpoream adhuc dum minus periti esse solent, sine crebra vacillatione, manuumque hinc inde extensione fieri nequit, usque dum habiliores facti, anno circiter ætatis quarto perfectos motus instituere queant. Dum interim structura corporis

*Ambulare
tentant.*

ris

ris æqualiter perficitur, ipsum quoque cranium magis magisque solidescit, Suturae quæ laxius antea sibi mutuò cohærebant, arctius coeunt, firmissimeque sibimetipsis incipiunt implicari; præprimis vero hiatus ille triangularis, fontanella vulgo, clauditur, ligamenta membranacea antea tenaciora fiunt, pluresque cartilagine in ossa indurantur; quæ omnia copiosioris nutritionis genuina solent esse confectionaria.

§. 5. Nulla itaque operatio in toto corpore viget magis quam nutritionis actus; etenim tribus aut quatuor primis ætatis annis pusillum antea fœtus corpusculum in tantam excrescit molem, ut *Aristot. L. 1. de Gener. An. c. 18.* Hominem quinquennem dimidium altitudinis, quam reliquo tempore consecuturus est, adeptum esse iudicet, ut adeo homo si paucos solummodo annos proportionata energiea augmentaretur, in monstrosam & giganteam excresceret molem. Cum autem copiosa nutritio copiosum exigat succum nutritium, gelatinosam quandam lympham, copiosiore consequenter indigent alimento juxta *Hippocr. I. Aph. 14.* Quare infantum plurimi solent esse ἀδρᾶνοι. Ob lymphæ itaque in MSea abundantiam, sanguis copioso sero dilutus tenuis admodum & fluxilis evadit, simulque à gelatinoso-viscidis particulis partes pariter Sulphureæ in sanguine cumulantur, quæ Balsami vitalis vices merito gerunt. Fibre præterea sunt laxæ admodum, habitus corporis pariter laxus esse solet, porosus, tener, mollis, perspirabilis, manui tangenti calorem blandum uvidumque offerens. Sanguis itaque per patentiora fibrarum oscula expedite movetur, circulatio liberrime succedit, nullusque obstructionis metus principio vitali incutitur, pulsusque moderate & æqualiter, languide nihilominus se habet, motu namque vehementiori liquor gelatinoso-mucido-aquosus in porosam, facileque cedentem texturam vi incunearetur, infarctusque primum, mox stases inferret. Pollent itaque calore moderato admodum ob fibrarum elasticitatem vix attendendam, cujus renisu calor sanguinis mire intenderetur. Censentur ob memorata infantes complexionis Phlegmatico-sanguineæ. Hinc in actibus moralibus servant quoque eandem animi tranquillitatem, suaves admodum sunt,

Nutritio maxime viget in infantibus.

Sanguis fluxilis, gelatinosus.

Fibre patentiores

Pulsus.

Calor moderatus.

Temperamentum.

Inclinationes morales.

hu-

humani & delectabiles, erga Benefactores gratiosi, offensio-
num non ita memores, nec propositi tenaces, sed admodum
tractabiles, teste *Syrac. cap. 30. vers. 12.* nullis fere de rebus
soliciti; Imminente vero periculo de impotentia sua uti-
que convicti, trepidant admodum, mox in maximas angus-
tias, desperationem, tandemque motus convulsivos gravissi-
mos conjiciuntur. Detestanda hinc est servarum libido,
quando vel ad augendam tenellorum erga se confidentiam,
vel exercendam petulantiam, de falso imminentibus periculis
insano more fragile ejusmodi corpusculum exagitant, dum
suis subinde subligaculis faciem oblarvantes & nescio quæ
spectra Diabolica mentientes, subitaneo eosdem suffundunt
terrore, vel crebro de terriculamentis & *μορμολυκείαις* (von den
Büßenmännern) iisdem loquuntur; quo terrore in eorum
animis firmato, non solum nimis meticulosi redduntur in-
fantes, sed & crebras convulsiones aliaque mala gravissima
per totum vitæ curriculum molestissima innocenter experiri
solent. Amant risum, titillationem, delectantur dulcibus,
gulæ admodum obtemperare cuticulamque curare norunt.
Somnolenti sunt tum ob altam mentis securitatem, tum quo
digestio eo melius succedat. Ob flaccidam vero humidam-
que nimis cerebri constitutionem sepultus fere adhuc est in-
tellectus; Viget vero memoria, quæ in humido radicari
dicitur, præsertim cum prima hæc ætas libera adhuc à curis, fa-
cile quicquid offertur & recipiat & retineat. Quare hone-
stis nonnisi rebus imbui, & in Grammatices studio linguis-
que addiscendis exerceri debent. Clauditur hæc ætas, quan-
do nimirum anno circiter ætatis septimo primores dentes
excidere incipiunt, de quibus in pueritia.

*Animi Opera-
tiones.*

*Memoria vi-
get.*

Duratio.

Pueritia.

Ætymologia.

Synonymia.

Duratio.

§. 6. PUERITIA, qua omnes operationes tum animi
tum corporis manifestius progerminare solent, cum Vere,
quo omnia reviviscunt, non inepte comparatur. Sortita est
denominationem suam forsan à puritate, innocens enim hæc
ætas impuræ libidinis inscia adhuc esse solet; Græcis vocatur
ἡ τῶν παίδων ἡλικία. Conf. *Pollux Onom. S. 2. L. 2. c. 2. p. 156.*
Germanis ob promptiorem linguæ usum ein mündiges Kind.
Durat per Septenarium secundum. In limine hujus ætatis
con-

contingere solet ea mutatio, quando nimirum dentes lacteos, *Dentium per-*
 Germ. *Milchzahn* (non à materia ac si e lacte fierent ita deno- *mutatio.*
 minatos; formati enim in utero gingivis teguntur, sed quod
 lactentibus erumpant) tanquam infirmiores amittunt, novos-
 que firmiores ac stabiliiores acquirunt. Excidunt primo o-
 mnium incisores, post canini, & quandoque qui his proxi-
 miores sunt molares; reliquos namque posteriores fere semper
 immutabiles esse experientia compertum habemus. Fit au-
 tem hæc renovatio per modum quendam protrusionis, quan-
 do dentes sub lacteis delitescentes ab impetuoso sanguinis eo
 directi motu protruduntur, gingivæque à copia humorum
 emolliuntur, promotis sensim è pristina sede sua lacteis den-
 tibus, qui tandem ab inferioribus successive prorumpentibus
 ad gingivarum superficiem extra alveolos propulsi, vacillant,
 tumque vel sponte decidunt, vel minima opella evelluntur.
 Elabitur autem ex alveolis non totus dens cum sua radice,
 alias namque omnis regenerationis spes decollaret, sed so-
 lummodo corpus istud albicans foras prominens. Hoc permu-
 rationis, uti & dentitionis tempus quandoq; serius differtur ad
 aⁿum 13^tium aut 14^tum usq;. Conf. *Eustach. L. de dent. c. 29.* Non *Brutis quoq;*
 soli autem homini hæc dentium renovatio obtingere solet, sed *competit.*
 videtur ea tum in jumentis, equo, mulo, asino (ubi de equo-
 rum dentitione notari meretur, quod non una vice totus pro-
 germinet dens, sed singulis annorum decursibus certa extru-
 datur sectio, à quarum numero equorum ætas hujus rei peri-
 tis determinatu facilis est) tum in ruminantibus, ut bove, ove,
 capra, quæ herbis & frondibus victitant; sed & pleris-
 que carnivoris, cani, leoni &c. suillo genere excepto, fami-
 liaris esse solet, quæ tamen mutatio in brutis non tamdiu ac
 in homine suspenditur; nam ut cum Gassendo loquar, *Boves*
bimi mutant, asini tricesimo mense, ita ut deinceps pergant
senis mensibus; equi sic incipiunt eodem tempore binos utrim-
que primores mutare, ut sequente anno totidem proximos col-
lumellares dictos commutent; quinto anno ineunte amittant bi-
nos, qui renascuntur sexto, annoque tandem septimo omnes habe-
ant, ipsos dein immutabiles.

§ 7. Ab infantia interim ad ulteriores annos devolu-

Fibrarum elasticitas crescit. Sanguis magis subtilisatur.

Temperamentum.

Habitus corporis.

Pulsus.

Mores.

Animi dotes.

ti, fibræ sensim solidiores magisque elasticæ redduntur, sanguinique transeunti majori virtute reluctantur; quare is in minora admodum devellitur & subtilisatur, cum motus intestini simulque caloris augmento; Confert huc multum agile puerorum vitæ genus, motus & exercitia, quæ fibras musculares egregie roborant. Fit itaque in ætate puerili transitus ex humidiori in calidius clima; unde major feri halituosi portio per laxam puerorum cutis structuram (unde pueri admodum transpirabiles) discutitur, particulæ salino-volatiles Sulphuræ exaltantur, mereque sanguineum subjugato phlegmate temperamentum induunt. Quare sanguis eorum est nec crassus nec fluxilis nimis, sed respectu crasseos optimus, motus intestinalis temperatissime viget; habitus corporis est succulentus, porosus, & ob sanguinis ad intimiora aditum facies rosea, florida, amabilis, membra rubentia ad tactum tenera & tepida. Quamobrem sanguis liberrime & expedite circulator, placida solum requiritur propulsio ad ipsius per fibras transitum, nullus hoc pacto obstructionis metus, nullum turbandæ sanguinis mixtionis periculum Principio Agenti incutitur. Unde & in actionibus moralibus sunt liberi & alacris animi, placidi, ad omnia faciles, hilares, securi, de nihilo solliciti, vegeti, vivaces, petulantes, blandi tamen & tractabiles, ob animi velut indifferentiam inconstantes; Somnolenti insuper sunt, otiosi, voluptuosi, inprimis ratione gulæ, esuque dulcium admodum delectantur. Ob intellectus vero immaturitatem, sunt simplices admodum, incauti, creduli, persuasui faciles, unde ad recipiendas in se quascunque virtutes & erudiendum sunt aptissimi, præsertim cum memoria adeo excellant. Extraordinaria interim divino ingenio pollentium puerorum exempla sistunt *Act. Lips. 1683. M. Sept. 388. Freher. Theatr. Vir. Clar. P. I. 1539.* Sunt insuper ad iram quidem proclives, facile tamen rursus placabiles, verecundi item, ad officia proximique charitatem proni, liberales, casti, humiles, candidi, aperti, loquaces, quarum virtutum intuitu Salvator noster posito in medio puero ad discipulos conversus dixit: *Ni efficiamini sicut parvulus iste, non introibitis regna cælorum.* Hac corporis valetudine moribusque instructus esse solet homo usque ad

ad 14um ætatis annum, quo tempore Natura ordinarie de generis humani conservatione sollicita fieri, & pubertas ingruere solet.

§. 8. PUBERTATIS etymon petendum videtur à pube sive lanugine circa pubem & pudenda isto tempore efflorescente. Græcis vocatur *ἄβη*, German. *Mannbarkeit*. Avicennæ ætas pollutionis, à nocturnis pollutionibus, quas puberes facti experiri incipiunt. *Hippocr. L. 6. epid. s. 4.* eos vocat *πράγες* s. hirquitillos. Extenduntur hujus ætatis limites ad annum 17^{mum} cum dimidio, qui sic comprehendunt semicriticum tempus. Variat autem admodum Pubertatis tempus; sic qui vividioris nati sunt temperiem, & in locis magis Meridionalibus degunt, maturius pubescunt. Sic *Mercur. in Aph. Hipp. p. m. 654.* mentionem facit pueri cujusdam, qui decennis nutricem compresserit, eamque imprægnaverit; qui vero e contrario tardioris & frigidioris sunt naturæ & in regionibus magis Septentrionem spectantibus habitant, aut ab alterius sexus consortio, illecebrisq; mundi remoti solitarie vivunt, & sub gravissimo laborum onere crudiorique diætâ æquali semper tenore ingemiscunt, serius pubescunt, non exclusa interim speciali personarum Idiosyncrasia, de qua re plura curiosa exempla prostant in *Eph. N. C.* Legitimus tamen pubertatis terminus est annus ætatis 14us, quem adhuc in maribus observare solent *JCTi.* conf. *pr. Inst. Just. Quib. mod. tut. fin. § l. 3. Cod. q. tut. v. cur § e. des. & ibid. Gothofr. Not. Conf. Hopp. Exam. Instit. Imper. ad pr. Tit. 22. p. 178.* An vero fœminæ exactis 12. annis ordinario naturæ cursu sint viripotentes æstimandæ, inferius ad liquidum deducetur. Omnes autem mutationes unice spectant tum generandi tum concipiendi potentiam individuo conciliandam; id quod sine maxima tum animi tum corporis, organorum præsertim generationem spectantium, alteratione contingere nequit.

§. 9. Quare in sexu masculino, cui generandi potentiam comparare nititur natura, aucto sanguinis motu & calore, inusitatus antehac in toto corpore percipitur orgasmus, singulare corpori robur ubique accedit, fibræ motrices fiunt validiores, lymphæ hinc inde madefaciens à caloris interni ardore discuti-

*Pubertas
Etymologia*

Synonymia

Termini

*Variabiles
sunt.*

Quinam ordinarii.

*Mutationes in
sexu masculino.*

Vox mutatur. cutitur, interiorque tracheæ superficies exsiccat; unde vox acuta antea in raucam, inæqualem [convertitur, vocat hoc

Quid sit τὸ ἡρῶδες. *Hippocr. L. 6. Epid. S. 3. & Arist. L. 7. hist. An. c. 1. ἡρῶδες* hircitare, eorum namque vox interruptim cum aliquali asperitate & siccescentia ad sonum ferræ secantis fieri solet, metaphora ista ab hircorum caprarumque voce desumpta. Volunt quidem nonnulli per τὸ ἡρῶδες indicari peculiare odoris genus hircum redolens, unde idem esse ac hircuitallire existimantes, puberes vocarunt hircuitallos; quæ tamen explicatio inconvenienter sane *Aristoteli* tribuitur, uti ex *L. 5. Gen. An. c. 7.* colligere est. Etenim, inquit, cum semen ferri incipit, etiam vox mutatur, maxime in maribus: foeminis etiam sed obscurius, quod quidam ἡρῶδες vocant. Conf. *Gassend. l. 1. p. 593. Foës. Oecon. Hippocr. 620. 621.* Vox hæc in Pubertate caprizans procedente tempore sensim planior atque æqualior redditur; quando ad perfectionem deductis organis æquali iterum placidoque magis motu sanguis propellitur, orgasmus remittit, calorque efferus hætenus mitescit, simulque eo ipso cum aliis partibus interior tracheæ superficies debito rursus modo humectatur, atque lubrica iterum redditur. In ipsa namque pubertate sanguinem inæqualiter moveri, speciatim impetuosius versus genitalia dirigi necesse est, quo constricti exsuccique hætenus testium canales ampliuntur, membroque plena ad exequendum actum perfectio obtingat; sicque hoc pacto generandi potentia individuo concilietur. Ingruunt hæ mutationes sub singulari voluptatis sensu; jam sancta puerorum simplicitas, castitas, sinceritas evanescunt, & tandem plane in iis sepulta delitescunt, nullum non nequitiae genus adoptantibus. Semen etenim virile in vasculosa testium substantia secretum, denique in penitissimos epididymidum ductus promotum, longaue via ista subactum sane & defæcatum, tandemque per vasa deferentia in vesiculas seminales delatum, talem ætati huic, suorum affectuum adeo impotenti, infert pruritum pariter atq; æstum, ut ægre admodum non sine tormentis, ni gratia Divina adjuta fuerit, in castitatis limitibus se contineat, quin actualiter æque ac mentaliter omnis generis phantasmatis conscientiam gravif-

Propensio ad scelera.

gravissime turber. Sub rapido isto sanguinis ad testes motu intenditur inibi transpiratio, partes memoratæ copiosius sudant, materiaque mucoso-olida & nidorosa, peculiarem feminis odorem referens, iis circumfusa cernitur, quæ cum genuina materia pilorum illic erumpentium esse soleat, velamentum istud, quo arcana naturæ teguntur, crescente simul subinde naturali pudore, indies magis expandi solet. Sub axillis pariter largior pilorum seges crescit; reperitur enim pariter inibi udor ejusmodi uliginosus, collecta quasi ob loci conditionem transpirationis materia, a qua odor ejusmodi hircinus, quem salaciores marium fœmellarumque multæ certo spirare solent tempore, oritur. Et ne quid, quod ad matrimonialis vinculi felicitatem conferre quidpiam valeat, naturæ solertia prætermitteret, quo sexus sequior debita veneratione potiore prosequeretur, primoque statim maris aspectu debitæ submissionis memor fieret, in facie certas gravitatis notas annis pubertatis, a quibus ad matrimoniale vinculum festinato pede aptiores reddimur, collocare voluit provida natura, barbam nimirum, quæ hisce annis lanuginem contrahere incipit, labium superius solum obsidens; mox vero in mento ulterior pilorum seges propullulare, tandemque per genas undique sese diffundere, perfectionem vero suam elapso circiter septennio quarto acquirere solet; eo nimirum tempore, quo homo ad contrahendum matrimonium omni ex parte perfectus, debita auctoritate sexum sequiorem anteire debet. Notant curiosiores, nominatim *Riolan. Anthropol. p. m. §87.* ipsam barbam coitu augeri, & quo majorem quispiam obtineat habitudinem virilem, eo magis barbatum observari; ut adeo maris vis procreatrix ex ipsius facie certo respectu elucescat. Etenim cum calidioris naturæ homines promptiores sint ad actum fœcum, & ob copiosorem transpirationem largior ad pilorum proventum suggeratur materia, verissime concluditur, viros ampla spissaque barba dotatos probe quoque vasatos existere.

*Copiosius ad testes transpirant.
Pilorum erumpit.*

Barba,

An signum aptitudinis virilis.

§. 10. In sexu vero fœmineo completo secundo septenario Natura unice conceptionem, subsequentemque fœtus exclusionem meditat. In multis equidem puellis non tamdiu

Mutationes in sexu fœmineo,

C

hoc

Menstruæ eruptionis tempus variat.

Quodnam ordinarium.

Mensium eruptio prima vice, dolorosa.

Ejus prodromi.

Ejus duratio.

Mammæ proexuberant.

Propensio ad Venerem.

hoc Naturæ opus differtur, dum non raro anno 12mo perruptionem mensium molitur, id quod fit, partim quoniam citius adolescunt, corpore earum rariori magisque expansili existente, partim quoniam inconstantioris, certo tempori se non adeo exquisitè adstringentis animi esse solent. Exempla præcocis eruptionis menstruæ. *V. Schenk. L. 4. Obs. Med. 629. Obs. 1. 2. 114. Eph. N. C. passim.* Ordinarius attamen isque legitimus profusionis menstruæ terminus solet esse annus 14. Magnus igitur hisce annis orgasmus in sanguine sentitur, dum directo ejus motu ad vasa hypogastrica sanguis superfluous ad uterum & vaginam congeritur, quo per insolitas antehac vias exterminetur. Fit hoc ob minus expeditam viarum libertatem ægre, primaq; vice ut plurimum dolorose, sub maxima animi ob insolitæ hætenus rei præsentiam consternatione. Prodromi instantis fluoris solent esse præcedanea lassitudo, dolor dorsi & lumborum tensivo-gravativus, macies faciei atque cutis strictura, quæ omnia à directione sanguinis versus uterum, motuque inde spastico in subsidium vocato dependere videntur. Quoties postmodum hic fluxus reiteratur, toties viæ ad actum hunc magis accommodantur, ipsaque natura consuetudine pariter roborata, conamen istud majori robore molitur; quare successive minuuntur molestiæ, ut tandem permultis tacite menses effluant. Reiteratur singulis 4. septimanis, duratque per 3. aut 4. dies; subsistit naturaliter in gravidis, dum facta conceptione superfluous humor ad sustentationem fœtus impenditur; hinc grandæva mulier ad gestandum pariter pariendumque inepta, pereunte hoc usu menstruis purgationibus exempta esse solet. Mammæ insuper, quæ visum hætenus apparente non nisi papillula effugerant, jam sub singulari libidinis sensu in malorum figuram semiglobosam, (unde *μῆλα* Aristophani) successive attolluntur, quæ tumentes cum binas quasi referant sorores, Plauto sororiare dicuntur.

§. II. Sexus itaque fœmineus organis hisce, nutritionem fœtus primario spectantibus, instructus, dum suam inde ad actum conjugalem aptitudinem hæriolatur, ornamentoque adeo specioso (decus namque præcipuum ferme collocant

cant fæmellæ in mammis debitæ magnitudinis , candoreque
 (splendentibus) se dotatum cernit, Cupidinis telis, Veneris-
 que incitamentis mire sauciari solet. Et nisi sanæ rationis,
 legibusque Divinis & præceptis moralibus sat instructæ usus,
 supremi Numinis benignitate ab hoc appetitu naturali fæmellas
 retraheret , cui quæso libidinis generi non forent participes?
 quæ enim pudicitia castitatisque studiosissima hæcenus erat
 virgo, nunc ex sua natura subito ad flagitia propendere incipit,
 pristinaque animi integritas in famosam istam astutiam, qua
 ut plurimum negata meditantur, convertitur. Quin & quando-
 que à lymphæ in clitoride, ipsisque vaginæ glandulis stabu-
 lante ad libidinem adeo proritantur, ut quandoque amore
 insaniant, cujus furoris uterini remedium optimum expleta
 voluntas esse solet. Conf. *Eph. N. C. III. I. p. 29. 30. I. IX.*
§ X. pag. 113. Notant quoque *Ephem. N. C. III. I. pag. 27.* vir-
 gines subfuscæ reliquis natura esse salaciores. Tanta est
 pro dolor! Naturæ humanæ post lapsum corruptio; nolen-
 tes volentes quandoque rapimur ad mala, sicque Divinæ
 gratiæ indignos, æternæ, vero damnationis reos nos facimus.
 Voluit namque benigna mater natura, tegmine quodam na-
 turali sexum hunc castitatis atque continentia debitæ ad-
 monere, pudoreque teneriori profundius ipsis impresso, ad
 virtutis culmen firmiter impellere. Barba tamen in fæmella-
 rum facie non solet prorumpere, quoniam non tam gravi-
 tatis quam amoris plenam faciem consequi necesse habent;
 formositas enim, milleque ex ipsarum facie radiantes amo-
 ris idæ, scintillæque Veneræ nonnisi maxime inde obfusca-
 rentur. Barbatas mulieres notant. *Eph. N. C. III. §. 6. p.*
636. II. §. p. 91. I. 9. § 10. p. 246. Vetulis hinc, quibus interdi-
 dictus quasi amor, emortua omnia sunt, in signum ineptitudi-
 nis ad concipiendum, barba rugosam faciem non raro magis
 deformem reddere solet.

*Ad furore, &
usque.*

*Ob naturæ
humanæ cor-
ruptionem.*

*Barba non
erumpit.*

*Nisi quando-
que in vetu-
lis.*

§. 12. ADOLESCENTIA ab adolescendo ita di-
 citur, quoniam illa ætate ad debitam devenimus sta-
 turam, corpusque exacta adolescentia ipsum quoque adole-
 scere desinit. Græcis dicuntur adolescentes ἀρσίο Con-
 fer. *Poll. On. S. II. pag. 157.* item ἐξαρσίο sive extra pu-
 ber-

Etymologia.

Synonymia.

Limites. bertatem constituti (unde Latinorum, qui ex ephœbis egressi reliquere nuces) etenim qui annos Pubertatis agebant ἐφηβοί, mox vero futuri puberes μελλέφυβοί vocabantur. Hippocrati & Galeno dicuntur μετέχια. Germ. ein erwachsener Mensch / multis ein Knab / ein Jüngling. Orditur ab anno 17. cum dimidio & finitur elapsa periodo septenaria anno ætat. 24. & dimidio, eo nimirum tempore, quo homo in longum excrescere desinit. Calore suo temperato, quo pollet, merito cum æstatis initio comparatur; hoc uti omnium anni temporum est amoenissimum, sic pariter Adolescentia omnium ætatum optima merito censenda; Grata propterea ætas vocata, superflua namque puerorum humiditas hac ætate est absumpta, calor vero non adeo mordax, ut in juvenibus; Habitus corporis strictior parumper, fibræque magis elasticæ esse solent, unde sanguis per arctiores fibrarum canales majori virtute transprimitur, sicque mire subtilisatur, calor intenditur, magisque Sulphureo-volatilis fieri solet. Censentur hinc adolescentes complexionis sanguineo-Cholericæ; pulsus, quoniam ipsius impetus viarum angustis respondere debet, est magnus, & ob summam sanguinis mobilitatem vehemens. Cum itaque naturæ in actu vitali summa concessa sit libertas, hilaris & alacris admodum animi sunt adolescentes, prompti ad agendum, expediti, humani, liberales, sodalitiis amantes, voluptuosi; obstacula vigore superant; dumque magis magisque perspiciunt, quid & quo fine agant, malitiosi magis sunt, inobedientes, ad perpetranda scelera, vindictam exequendam admodum proni, in agendo cautiore, quo finem optatum attingant; præprimis ad explendas carnales concupiscentias mire sagaces; floridus enim hujus ætatis aspectus, genæ rosæ, minæ suaves & delectabiles, mœra amoris vincula atque insidiæ esse solent, quas eo minus evitare valet sensilis hæc & in hisce rebus delicata adeo ætas, quo suaviora minusq; obsoleta hæc veneris tentamina ipsi esse solent. Accedit insuper animus à curis alienus, otiosum vitæ genus, & quæ esse solent Ceteris Bacchique litationes, ut adeo Davides, *Sensus & cogitationes hominis ad mala pronas esse ab Adolescentia, jure pronunciaverit.*

§. 13. Animi denique dotibus satis instructi essent, si modo firmior intellectus usus ad pleniorē rei cognitionem eos deduceret. Vigent namque memoria, phantasia mire excellunt, res sensibus susceptas promptissime percipiunt; solentque ad differendum aptissimi esse. Capit tamen & successive majores intellectus vires, unde & ad seria magis animum, repudiatis crepundiis puerilibus, applicare solent, & ad roborandum magis iudicium, in scientiis demonstrativis & arte Dialectica informari debent; Dentes hinc molares postici, qui sub Adolescentiæ finem circiter prorumpere solent, Sapientiæ dentes vocantur, quoniam sub eorum progerminatione homo simul sapiens fieri solet.

Animi docti.

quibus studiis imbuendi.

Dentes Sapiens.

CAP. III.

De

Ætate Vigente.

§. I.

Medius humanæ vitæ Status, quo machina corporea summum acquirit vigorem, in eoq; aliquandiu persistit, *Galeno l. 2. Temper. c. 2. audit ἀκμή.* Hæc enim ea est ætas, qua in exornanda machina, acuendis sensibus, largiendo virium robore, vi procreatrice promovenda, natura maximas impendit vires, quo homo, qui sibi soli hætenus vixerat, aliis quoque vivere incipiat. Extenditur a septenario 3tio & dimidio ad septenarii septimi finem; adeoque comprehendit pariter septenarios tres cum dimidio; anno namque 49. notabilis jam virium sentitur παρακμή, teste *Galen. Com. in Aph. 30. L. 3. a quo tempore siccitas successive invalescit, ad extremum usque vitæ curriculum.* Continet hic status sub suo nomine Juventutem, Robur Virile & Consistentem ætatem in specie talem.

Ætas Vigens.

Limites.

Divisio.

§. 2. **JUVENTUS** tanquam juvendæ Reip. aptissima ætas, ob vigorem tum animi tum corporis, quo pollet, vocatur ἀκμή, vixens ætas, & in ea constituti ἀκμαζόντες, unde ἡ τῶν ἀκμαζόντων καὶ νεανίσκων ἡλικία florens & juvenilis ætas. Conf. *Poll.*

*Etymologia.
Synonymia*

On.S.9.156. Germ. Jüngling/junger Mann. Incipit à fine adolescentiæ, & finitur quinto septenario, anno nimirū 35. juxta Galen. in Aph.30.S.3. & Aph.9.S.5. durans per septenarium cum medietate. Peculiaris ætati huic ea potissimum est mutatio, quæ in nutritionis negotio observatur; quando corporis statura, sub Adolescentiæ finem in longum satis protensa, mutata naturæ intentione in crassitiem & substantiam diducitur, ossa firmiora, membra vero robustiora evadunt, unde ad quasvis actiones promptiores validioresque fieri solent. Ætatum omnium calidissima est hæc ætas, ferventi ætati non absimilis, incommodis illis, quæ flagrantis Syrii ardor alias inferre solet, naturaliter subiecta. Ob fibrarum namque muscularium solidam maximeque elasticam texturam, validissime repercutitur sanguis eas transiens, contribuente non parum ad id agiliori vitæ genere. Summe hinc sanguis subtilisatur, crasisque Sulphurea exaltatur, oritur inde complexio modo Cholericæ, modo Cholerico-sanguinea; pulsus naturaliter solet esse vehemens, quo sanguis per compactam fibrarum structuram rite propellatur, qui tamen transitus per arctos etsi canales ob summam sanguinis fluxilitatem expeditus admodum esse solet; hinc in actionibus moralibus juvenes pariter sunt vehementes, alacres, veloces, expediti & vigiles, omnis moræ impatiētes; impedimenta vigore resarciunt, & ad obstacula potissimum, ad periclitandum sui robur famamque aucupandam, intentionem dirigunt, obstinatoque animo propositum prosequuntur; Summe namque sunt ambitiosi, honoris æque ac gloriæ, re præsertim feliciter cedente, cupidissimi, in agendo tamen præcipitantes, turbulenti, minus prudentes; Nullum non nequitias genus juventutem exercet, dum ob intellectus vigorem consummata malitia ferocit.

Nutritio in substantiam partium.

Similes est æstivanti ætati.

Fibræ elasticæ.

Sanguis admodum subtilisatur.

Temperamentum.

Pulsus.

Inclinationes morales.

Mores.

§. 3. Vitiis hinc gravissimis ferax est hæc ætas; ad rixas inprimis, contentiones, iracundiam admodum propendent, quo habeant, ut pro sua agant intentione; bellicosa ideo ætas vocata; ob audaciam temeritatemque, teste Cicerone, ad superbiam, rapinas, factiones, dissensiones, homicidia, adulteria, furta, fraudes, mendacia, odia, vindictas, prona & præceps est juvenus, ut non immerito *David à justitia Divina Psalm. 102.*

§. 25. flagitaverit, ne se revocet in medio dierum & Psalm. 25. §.
7. ut obliviscatur delictorum juventutis, ipseque Apost. 2. Tim.
2. §. 22. Juventutis voluptates utique fugiendas censeat. In-
terim ob igneam quasi animi vivacitatem, qua quævis in nu-
merato habent, peculiareque mentis ad quævis penetranda
acumen, ad omne studiorum genus essent peregregii, nisi sin-
gularis illa in agendo præcipitantia, & in eruendo impatien-
tia, legitimo intellectus usui remoram sane maximam injice-
ret. Quamobrem Juvenes inventionis, Senes prudentiæ no-
mine celebrantur.

*Ad quævis
sunt habiles.*

§. 4. Ætas juvenilem excipiens vocatur Virilis, quo
animus pariter ac corpus, organis omnibus ad summum de-
ductis, vires maximas capeßere solet. Vocatur ἡ τῶν ἀνδρῶν
ἡλικία, uno verbo ἀνδρεία. Conf. Poll. On. S. x. 156. Extenditur
ab anno 35. ad 42. duratque per Septenarium sextum. Ca-
lore pollent remissiori quam juvenes, quare firmior rectæ ra-
tionis usus maturiores Reip. fructus ferendos concedit; hinc
apprime cum autumnii initio comparari solet. Etenim MSeas
in juventute summe exaltata, diu in eodem statu persistere
nequit, quin sensim decreseat; calore namque ad summum
deducto, plurimum feri halituosi continuo diffilatur, restitantib⁹
crassioribus minusque volatilibus particulis; fit inde sanguinea
Craasis spissior parumper, cum jactura momenti cujusdam pri-
stinæ mobilitatis; accedit insuper fibrarum major soliditas
& angustia. Hisce conditionibus vigentibus circulationem
aliquatenus remorantibus, non potest non nimia sanguinis
fluxilitas parumper corrigi, ardorque juvenilis defervere, &
quæ antea flagraverat Cholericæ dispositio, ad Melancholi-
cam quietem successive se componere. Cum itaque in mo-
derando sanguinis circulo non ita uno impetu res geri queat,
ni crassiusculum sanguinem angustis adeo fibrarum ductibus
incuneando, statim periculosam formare velit, ut singulari
cura proportionemque motum exerceat vitalem, necesse est.
Hinc in actionibus moralibus consueta juvenum libertas, præ-
cipitantia, vehementia &c. evanescunt in viris, ut qui à con-
suetis Juvenum vitiis ad saniores redire mentem solent; in
gubernandis affectibus, motibusq; libidinosi reprimendis sunt

Etymologia.

Synonymia.

*Remissius Ca-
lent quam ju-
venes.*

*Similis autu-
mni initio.*

*Sanguis pa-
rumper spis-
sior.
Fibræ angus-
tiores.*

*Temperamen-
tum.*

*Redeunt ad
saniores men-
tem.*

poten-

potentiores, in agendo constantiores ; & tametsi à curis non plane alieni sint, eæ tamen non in tantum penetrant, ut de-
Animi dotes
egregie vigent. jicere valeant animum, quin potius providum in dirigendis actionibus moderamen Virili ætati conciliant, & ad præmeditata consilia danda applicant. Summo namque judicii vigore pollent, & qui vir nondum ad prudentiam devenit, is certe non amplius istius particeps evadet.

Est ætas omni-
um perfectis-
sima. §. 5. Hoc itaque est tempus, quo ingenii & intellectus vires maxime vigent. Hæc est ea ætas, quæ conscribendis cum judicio libris maxime idonea censenda, qua magnæ notæ Auctoribus in iis, quæ tunc scripserunt, potior fides danda venit. Hi denique sunt illi anni, qui obeundis muniis Civilibus accommodatissimi; hoc namque tempore omnium rerum plenam perfectionem contigisse verosimile est.

Pinguedo col-
ligitur. Probatur hoc ex pinguedinis collectione, quando deficiente corporis ulteriori augmento, abundans succus nutritius, dum caloris ardore non ita consumitur, in peculiare folliculos deponitur, tandemque diutius inibi restitans, in liquamen oleosum, veramque tandem pinguedinem condensatur. Oritur hinc familiaris ætati huic corpulentia, quæ sub vivido faciei rubore, & vultu majoribus lineamentis barbaque diffusiori insignito, singularem Viris auctoritatem afferre solet.

Corpulentia.

Etymologia. §. 6. Septenario septimo completo sese sistere solet ætas, CONSISTENS vulgo vocata, quoniam vires in præsentis solummodo statu, dum nec augentur nec minuuntur, persistere creduntur; unde Germanorum *funffzig Jahr stille stahn*. Revera namque natura in operando stationaria fieri solet; Græcis dicitur *καθεστηκυία ηλικία*, & in ea constituti *καθεστηκότες* juxta *Hipp. l. 13.* item *μεσήλικες*, quoniam sunt medii inter *ἀκμάζοντας καὶ γήροντας*; quæ tamen vox à nonnullis quoque virili ætati tribuitur Conf. *Melch. Sebiz. Dissert. de Senect. §. 27.* Orditur ab anno 42. terminaturque anno 49, quo tempore pereunte subito pristina naturæ in opere nutritionis assiduitate, vires imminuuntur, paulatimque deficiunt, unde & vulnera, fracturæ &c. ægrius curantur, notaturque *παρακμή* declinans ætas à *Galen. Comment. in Hipp. Aph. 30. S. 3.*

παράκμη
ingressus.

§. 7. Ultimus itaque vigor in hac ætate sentitur, *Ultimus vi-*
 qui ab initio parallelis quidem motibus decurrit; postmo- *gor adest.*
 dum vero sensim imminuitur, tandemque declinante septimo
 septennio relaxari incipit, adeo ut manifesta tandem virium
 corporis pariter animique notetur fatifcentia, præsertim quan-
 do variis diætæ excessibus præmaturam senectam accelerarunt
 juvenes. In sexu potissimum sequiori, luescento roboris vitalis *Menses in per-*
 jamjam fatifcentis testimonio, nobilissimæ facultatis privatio sub *petuum ema-*
 ætatis hujus calcem sese sistere solet, quando anno circiter 49no, *nens.*
 pereunte sensim naturæ in proprii corporis nutritione indu-
 stria, intentio quoque fœtus in utero alendi prorsus suspen-
 ditur. Quare facta periodica revolutione, natura mutata *Sterilitas na-*
 pristina sanguinis determinatione, superfluam ejus molem non *turalis.*
 amplius ut antea versus uterum dirigit, fluorque qui ordina-
 rie redite hæctenus solebat, in perpetuum subsistit, comite
 perpetua quoque ad concipiendum impotentia.

CAP. IV.

De Ætate decrecente.

§. I.

Ultimus vitæ humanæ status vocatur senectus, & in ea viven-
 tes senes quasi Semineces, semimortui. Græcis *ἡσας, ἀπὸ τοῦ*
ἡσάτος; venerandum enim senium honore est dignissimum, un-
 de *ἡσώτες*. Conf. Poll. On. S. 13. 158. Et hoc est tempus istud, quo
 homo appropinquantis mortis amaritiem degustare incipit; hæc
 est ea ætas, qua ob ingruentem virium lapsum homo nec
 sibi, nec aliis vivere putatur. Extenditur à fine septenarii septi-
 mi ad annum 73. cum dimidio, tanquam vitæ terminum
 quam maxime legitimum; de quo tamen cum Divina Majestas
 admodum dispensare soleat, hoc ipso nullam dare regulam in
 animo habeo; *incerti namque sunt Senectutis fines, certus vero*
omnium ætatum terminus. Cicer. de Senect. c. 20. Magnum
 enim ad Senectutem retardandam momentum affert, temperans
 vitæ genus, decensque affectuum moderamen; quam alias

Etymologia.

Limites.

Causæ.

maxime accelerare valent curæ, inquietudines, mœrores, labores continui, indefessa studia, cum noctu dieque iis impallesimus; præprimis tria illa, amor, vinum, venus. Malitia namque sæpe supplet ætatem; hæc enim sunt ut plurimum bruta Adolescentum numina, quibus ætatem maculant, his absolvuntur peccata juventutis, unde emoritur calor, & mature consenescit corpus. Dividitur vulgo Senectus naturalis, morbo-
Divisio. sæ contradistincta, in Crudam, Maturam & Decrepitam.

Etymologia.
Synonymia.

Limites.

*Amoris flam-
 me extin-
 guuntur.*

*Canities obre-
 pit.*

*Nutritio im-
 minuitur.*

*Actiões cor-
 poræ languis-
 cunt.*

*Sanguis quo-
 ad vigorem
 decrescit.*

*Temperamen-
 tum.*

Pulsus.

§. 2. Senectus CRUDA sive VIRIDIS, in qua virentis roboris reliquæ adhuc adsunt, Germ. *das grüne Alter* & in ea viventes Græcis *ἀμωρίστοι*, quoniam obeundis adhuc muniis idonei, vocantur. Extenditur per Septenarium octavum ad añum 56, quo exacto conspicue vires fatiscunt. Contingit in hujus ætatis limine memorata menstrui fluxus mutatio, quo tem-
 pore pereunte una concipiendi energia, venustatem pristi-
 nam, qua sui amorem antea accenderant, amittunt; multæ
 fiunt barbatae, canitiesq; primus iste Senectutis nuncius in capite
 prodire solet; citius quidem canescunt alii, quod duriori
 vitæ generi, frigori brumali, curis &c. præsertim vero pe-
 culiari Idiosyncrasia tribuendum. *V. Eph. N. C. II. 4. p. 134.*
II. 1. p. 170.

§. 3. Nutritio interim declinantibus sensim annis se-
 gnus succedit, consumpta lente restaurantur; unde fibræ
 motrices sicciore, magis rigida, minusque elastica, relaxa-
 toque subinde tono, flaccidiores fiunt; facile proin delassa-
 tur corpus, omnium viscerum tum attenuatoriorum, tum se-
 cretorio-excretoriorum actio imminuitur, ventriculus lan-
 guidius digerit, secretiones & excretiones plus justo cohiben-
 tur, motusque vitalis sub tardiori pulsu minus vivide succe-
 dere incipit. Despectit propterea à pristina indole vitale Ne-
 ctar, peritque successive tum animi, tum corporis robur &
 alacritas; crescit indies sanguinis lentor & spissescencia, quæ
 fibrarum angustia & flacciditati juncta, in senibus vi ætatis me-
 lancholicam complexionem generare solet. Exigit hæc tempe-
 ries assiduum & proportionatum pulsus moderamen, quo spif-
 sus humor per arctas adeo fibras citra obstructionem expedito
 successu promoveatur, unde pulsus plenus, sed tardus, in fine
 tamen

tamen efficax esse solet. Continuat hęc sanguinis propul-
sio assidua semper æqualitate, firmaque constantia, propor-
tionato motui directe insistendi; periculum quod negligenti-
æ imminet, cujus tamen perpetua adest suspicio, continuo
ponderans. Quare senes ad omnia circumspecti, pensitabun-
di, suspiciosi, minus securi, atque attenti esse solent. Moderati
sunt in omnibus actionibus, laboris, urgente præsertim re, pa-
tientes, assidui, propositi tenaces, cœptis insistentes, eaque
alacriter, quantum vires permittunt, ad finem prosequen-
tes, ne quid novi laboris subinde oriatur; à multis simul
suscipiendis alieni; in omnibus magis impedimentum
quam successum suspicantes; taciturnitati incumbunt, ne
rixa suboriantur, à fraudibus alieni, æquitatis & justitiæ Patroni.
Ipsæ denique animi dotes, memoria præsertim & phanta-
sia, invalescente siccitate, notabiles non possunt non incurrere
defectus. Pollent tamen judicii robore, quod ob providam Se-
num in agendo circumspeditionem, ponderandisq; circumstan-
tiis patientiam haud exigue nobilitatur. Quare Senes ad præ-
meditata consilia ferenda, illustriaque Senatus membra repræ-
sentanda, egregii censentur. *Magna enim Senibus inest a-
gendi prudentia. Job. c. 12. §. 12. Hinc antiqui melancholiam
sedem sapientiæ crediderunt, d. q. Senec. L. 3. de tranq. 15.*

*Inclinationes
morales.*

Animi dotes.

*Senatores opti-
mi.*

§. 4. Sequitur SENECTUS MATURA, qua Sene-
ctutis incommoda manifestius jam ingruere solent. Germ. dici-
tur *das rechte einbrechende Alter*; in ea constituti *γῆρας*, vulgo
Grånßen. Durat per Septenarium nonum. Jamjam inva-
lescunt senilia incommoda; crines ob succi nutritii ingruen-
tem inopiam canescunt, mox candescunt, tandemque anno
circiter sexagesimo emoriuntur, calvitiesque obrepere solet;
dentes insuper in alveolis vacillant, mox vero plane excidunt,
unde senes edentuli. Tonus interim & elater viscerum fi-
brarumque magis magisque frangitur; omnes actiones lan-
guescunt; appetitus imminutus est; masticatio insuper & de-
bita ciborum comminutio ob dentium & salivæ defectum,
digestio vero ob fractas ventriculi vires ægrius peraguntur.
Chylus hinc nonnisi crudus elaboratur, qui ob relaxatum vi-
scerum tonum non debite correctus & depuratus, evappi-

*Etymologia.
Synonymia.*

*Limites.
Senilia incom-
moda augen-
turo*

*Marasmus
enervat.*

*Vox fit sub-
missior.*

*Sensuum vi-
gor perit.*

*Temperamen-
tum.*

*Naturæ soli-
citus auge-
tur.*

dam jam sanguinis Crasin, ni subsidiis aliunde succurratur, ulterius pervertere solet; quamobrem succus nutritius indies magis degener evadit, marasimumque lente ingruere permittit. Crescit hinc indies virium dejectio; unde ad civilia munia obeunda fiunt ineptiores senes, quibustria illa levamina, quies nimirum, vita mollior & delicatior debentur. Vox ipsamet ob imminutum expirationis robur submissior fit; nec minus sensuum vivacitas ob relaxata organa, dejectamque animæ ad sensationes dijudicandas attentionem paulatim imminuitur; varias incurrunt visus eclipses, dum obscuratur modo, modo planior evadit lens oculi crystallina, egent inde senes conspiciis. Auditus relaxato membranarum acusticarum tono hebetatur, unde senes surdastris; Reliquorum item sensuum acumen paulatim obtunditur. Quæ omnia deficientis energię naturæ in nutriendo & conservando corpore genuina sunt confectaria.

§. 5. Quin & ipsum temperamentum, crescente fibrarum siccitate, sanguinisq; vappescentia, Melancholicum magis redditur. Crescit hinc in natura anxia sollicitudo ad præoccupandam stasim, crescunt pariter in moralibus curæ, inquietudines &c. nocturna hinc quies, blandus somnus, rarus admodum & charus iis esse solet. Etenim cum ob contrarium expeditæ circulationi sanguinis & fibrarum statum, natura exquisito pulsus moderamini assiduo invigilare, idque ne per momentum quidem e manibus dimittere debeat, fit ut singulari pervicacia finem prosequatur, de eventu interim summe diffidens, levemque & effictam quasi corruptionis ingruentis labem summe reformidans, sub anxia simul sollicitudine, quasi sufficientibus subsidiis occurrendæ sat diu corruptioni instructa non esset. Quare senes in actibus moralibus pariter sunt tenaces, diffidentes, in defendenda opinione pertinaces. Labores expetunt, si modo per vires liceret, ob meram quasi opinionem, se non sufficientibus ad vitæ prorogationem, (quam mortem summe horrentes in longum extendunt) mediis instructos esse; proin avaritiæ non raro indulgent, effictisque periculis mire cruciantur; unde impatientes, morosi, tristes, rigorosi observantur; pusillanimes sunt, suspicaces pessima

fima ſemper ominantes, injuriarum memores & ferme implacabiles. Denique quoad mentis actiones, vigeret quidem adhuc judicium, niſi memorati mores ipſius uſum adeo corrumpere-
rent. Etenim dum ob continuam eventus ſiniſtri ſuſpicionem mille obſtacula fingunt, ad ſolidam conſuſionem vix deveniunt.

Actioes mentis.

§. 6. Claudit denique miſeriarum agmen SENECTUS DECREPITA, qua vires fractæ aut decrepitæ admodum eſſe ſolent; Germ. dicitur *das hohe gebrechliche Alter*; Latinis vero tabida Senectus, & in ea viventes, Silicernia; Græcis πέμπαλοι, παρὰ τὴν ἐκπέμπεσθαι τὴν εἰς ἄδου δηλονύτι πομπήν, quorum, uti *Gal. L. 5. de tuend. San. c. ult.*, pompa funeris ad manes ducenda; item ἀλίβαντες πάπποι, quaſi alterum pedem in cymba Charontis habentes, vulgo *Alte betagte Leuth / unvermögende Leuth*. Extenditur ab anno Climacterico magno ad vitæ finem. Impotentiffima hæc ætas, auctis indies Senilibus moleſtiis, ad exſequendas ſuas functiones eſſe ſolet. Summus adeſt corporis languor & morbida debilitas, animique ad quævis faſtidium; greſſus ſuos tarde præmeditateque inſtituunt, quos tandem nonniſi tremebundos faciunt. Appetitus eorum inſigniter eſt dejectus, Saliva deficit, hinc ob continuam ſimul oris ſiccitatem, victum liquidum mereque humectantem expetere ſolent. Marasmus omnibus viribus ingruit; unde plurimæ rugæ in facie æque ac alibi exſurgunt, exareſcunt membra, venæque lividæ tumidæque ſub nigricante cute prominentes miſerum ſiſtunt ſpectaculum, facies pallet; quin & in ſubjectis ex ſua natura ad extenuationem melancholicam, in quibus poſſimum memorata valent, tendentibus, mammæ plane obliterantur, incurvatur corpus, reſpiratio fit anguſta magis, vox tarda, tremula, exilis, tandem vero rauca evadit, ob dentium etiam jaſturam loquela minus expedita eſſe ſolet. Perit ſucceſſive ſenſuum acumen, oculi concavi, opaci, cornei præ ſenectute rigent, viſus obſcuratur; nihil fere audiunt, niſi ſub graviffimo ſonitu. Vivit ſolummodo ſenex, ut miſer ſit, ſuiſque cogitationibus, querelisque perpetuis calamitates ſibi cumulet, quas exaſſe depingit *Eccleſiaſtes c. ult.* Memoratas tamen debilitates eo certius incurrunt Senes, quo impatientioris

*Etymologia.
Synonymia.*

*Limites.
Extrema Senectutis incommoda.*

Miſeria Senilis.

sunt indolis, animique affectibus magis indulgent, & completionis nativæ vi ad ejusmodi mala dispositi fuere; vividæ namque Senectutis plurima novimus exempla.

Causa senilium molestiarum.

Naturæ actio in decrepita ætate.

Inclinationes morales.

§. 7. Nec est cur B.L. incommoda ista mireris, expiravit enim maxima ex parte principii vitalis in conservando corpore, durationis suæ termino sat propinquo, solertia; unde invalescit in sanguine corruptio, omniaque in pejus ruunt, vires vitales prosteruntur, sanguisque sæculentus per aridarum fibrarum vix patulos ductus non sine maximo obstructionis metu circulatur. Quid mirandum itaque, si in natura debitis ad agendum subsidiis fere destituta, crescat subinde anxia & desperabunda sollicitudo. Colligit hinc ad eludendum omnes, quibus valet, vires; verum, dum præsidiis suis minus fidit, nonnisi fontica mala suspicatur, re prospere cedente non admodum lætatur, latentem fucum nunquam non metuens. Crescit indies animæ mœror, quoties perpendit sibi provinciam istam, quam tanto ardore gubernaverat, brevi derelinquendam esse; metuit solutionem, domicilio & instrumento, quo corpore tanquam machina ad actiones suas perpetrandas utebatur, tunc destituta. Hæc dum mens continuo volvit & revolvit, formatam inde ideam rebus pariter moralibus applicat; Quare senes plerumque decrepiti vi ætatis nonnisi pessima quæque, insidias, fraudes, extremam vim ab aliis inferendam, ominantur. Bonæ spei nihil habent, omniumque actionum eventum cum timore expectant. Pusillanimes sunt in adversa, suspicaces vero in secunda fortuna, veritatemque sibi candide exponi concipere nequeunt. Dumque omnia subsidia ad sui suorumque sustentationem colligenda esse credunt, avaritiæ quandoque supra modum indulgent, iracundi, immisericordes, erga pueros præsertim hilares & vivaces magis, qui contrariæ animi dispositionis sunt, observantur. Accedente levi periculo trepidant, sat malorum quibus ferendis se impares credunt, sibi incumbere putantes; diutius vero durante malo, ad desperationem adiguntur; cujus rei tristes ideas raro in solidum dimittunt; quare somnus ipsis turbulentus, isque rarus esse solet.

§. 8. Denique quoad animi Operationes, judicii vis in illis exigua, vix infantilis non raro restitat, præsertim si præmaturò judicii acumine dotati, multis lucubrationibus nimium quantum istud exercuere, in hisce enim pristinae insuper memoriæ vix vestigia ut plurimum remanent, dum tamen ob flaccidam, uti in primis ætatibus, cerebri consistentiam, puerilis ipsis animus redire solet; *quare senes bis pueri*. Habet tamen & sua solamina senectus, quod sit malorum portus, vitæque beatæ initium. Homo enim tot malis fractus, non potest non harum miseriarum pertæsus fieri, majorique nisu ad vitæ æternæ contemplationem ferri; cujus ineffabili dulcedine vitæ hujus acerbicatem egregie demulcere possunt senes, ut adeo quamvis mortem horreant, ejus tamen amaritiem ex fiducia vitæ æternæ, brevique subsecuturi gaudii non adeo degustant.

Solamina Senum,

§. 9. Etenim imminente naturali vitæ termino, quando Natura absoluto quasi penso corporis conservationi non amplius fere intenta esse solet, cessat amissorum restauratio, perit omnis appetitus, ob summam virium prostrationem corpus contremiscit, caput fit pendulum & motuum corporeorum facultas magna ex parte sufflaminatur, spiritum ægre trahunt, vox vero perceptibilis vix esse solet; imo vivum quasi repræsentant Sceleton, veram imminentis mortis imaginem. Nullis amplius curis, nullis cogitationibus instante vitæ termino anguntur, sed omnium rerum, quin proprii fere corporis obliti, terrenæ vitæ valedicunt, & quod illius reliquum est, sub continuo sopore protrahunt, ut tandem extenuatum hoc corpusculum, sub continua mortis expectatione & sibi & amicissimis grave existat; donec emorientibus successive membris, placidus absque dolore ex terrena hac vita discessus semi-putridum istud corpus liberet, simulque cum ipso, qui finis omnium malorum recte dicitur, omnes ejus miseriæ humo condantur.

Mors naturalis.

CAP. V.

De

Annis Climactericis.

§. I.

Veterum laus.

Annorum Climactericorum fata.

MERITO laudandam censeo Venerandam Antiquitatem, quæ (dum singularem in perscrutandis abditis, præsertim si ad præsagiendum, cui arti admodum inhiabat Vetustas) aliquid conferre videbantur, miram adhibuerat solertiam, constanter observavit, *certis annis machinam humanam notabilioribus, quam reliquis, mutationibus & periculis expositam esse*, quos annos Climactericos vulgo Veteres vocarunt. Floruit hæc annorum fatalitas per plura secula, donec tandem aliquot abhinc ætatibus eorum Auctoritas sensim imminueretur, nostris vero temporibus, seculo physico-mechanicis operationibus adeò intento, pro mero nimis credulorum, superstitiosorumq; hominum commento arroganter judicaretur, cum nulla spes mechanicæ influentiæ hanc annorum efficaciam adscribendi ipsis superesset. Verum cum istud quod constanti Venerandæ Antiquitatis experientia, apud quam prisca Sapientia floruit, compertum est, rationibus non sit temere evertendum, aut ob admixta forsan figmenta & abusum plane damnandum, quo sensu ex hæreseos orco hæc doctrina sit liberanda, pro tenuitatis meæ viribus tentare conabor.

*Etymologia.
Synonymia.*

Definitio.

§. 2. Vocis Climactericæ etymon deduci videtur ἀπὸ τῆς κλίμακος, quoniam per varios gradus & scalas quasi tendimus ad perfectionem, Latinis dicuntur anni scanfiles, scalares, item decretorii, quia hisce annis speciale quid decernit & exsequitur natura, vulgo *Stuffen-jahre/wechsel-jahre*. Sunt autem Climacterici anni vitæ nostræ septeni quique, quibus notabile quid corpori accidere solet, certarum ætatum & limen & fines. Sic *Senec. l. 7. Benef. 1. Septimus quisque annus ætati signum imprimit*; Septenaria namque periodo ad modum dierum criticorum mutationes hæc solent ingruere, de quibus supra *Cap. I. §. 6.* Cumque Veteres in morbis acutis nonum diem pari-

pariter fatalem deprehenderent. *V. Stahl. Propempt. de periculo nonæ diei in acut. novenarium numerum in septenarii pariter dignitatem evexerunt. Sic Augustus Imper. in epist. Sunt duo, inquit, annorum numeri, septimus & nonus, qui plerumque rerum vitæque immutationem & pericula gravia invehunt. Conf. Lemn. de Occult. nat. mirac. c. 32. p. 381. Diviserunt hinc annos Climactericos in ἐβδομαδιῶν καὶ ἠνεμιαδινῶν Septenarios & Novenarios; cumque ex numero septenario & novenario in se ducto, multiplicata quasi utriusque fatalitate, annus exsurgat 63. eum Climactericum Magnum vocarunt, quem magnæ considerationis esse, raroque absque insigni periculosaque mutatione absolvi putarunt, eumque absolute fatalem æstimarunt; hunc qui superaret, illum alba gallina filium, votis omnibus ac plausibus, ac si singulari periculo defunctus esset, excipiendum, existimantes. Sic Gellius Noct. Attic. l. 15. c. 7. Observatum est in multa hominum memoria, expertumque in senibus plerisque omnibus, sexagesimum tertium vitæ annum cum periculo & clade aliqua venire, aut corporis mortisque gravioris, aut vitæ interitus, aut animi ægritudinis. Sic, teste eodem, Cæsar Augustus superato 63. anno admodum lætabatur. Periculi pariter plenos censuerunt Climactericos minores, annum nimirum 49. & 56. quem ultimum Climactericum Heroicum vocarunt, quoniam heroibus aliisque Viris præstantissimis fatalis potissimum comperiebatur. Levioris periculi æstimarunt annos 7. 14. 21. 28. 35. 42.*

Divisio.

Annu Climactericus magnus.

qui ex iis porro periculosi.

§. 3. Veteres in reddenda annorum Climactericorum ratione in diversum admodum ibant; aliis ad Mysticam, Caballisticamve numeri qua numeri energiam confugientibus, & periculæ efficaciz in septenario numero latenti id adscribentibus, de quo forsan alio tempore. Virgineum hunc numerum vocarunt Peripatetici, alii perfectissimum, quorum superstitiones vid. in Hoffmann. Dissert. de annis Climact. §. 4. Numerum hunc pariter & antiqua Ecclesia venerabatur, quoniam in S. Literis ad peculiaria mysteria indigitanda DEus ipse eo utebatur. Hinc ex comixtione Septenarii & Novenarii numeri, velut ex conjunctione 2. planetarum malignorum, malignum pariter anni 63. aspectum, & ex quadrato septenarii numeri

Causa.

Non numero-
rum efficacia.

Non siderum
influxus.

meri 49. hujus quoque anni fatalitatem prognosci putarunt. Sed falluntur utique qui numero qua tali annorum horum energiam adscribere audent; quidnam quæso sunt numeri? quæ occulta vis eis inest, & unde ea, quæ quantitatis efficacia? Probe hoc perspicientes alii, Climacterum energiam ex ipsis petunt astris, septenariæque planetarum revolutioni, conjunctioni, præprimis septenario Saturni nescio cui recursum ad idem aut contrarium signum, sive quadraturam, indeque pendentem influxui effectum memoratum adscribere non erubescunt. Verum enim vero juxta *Wedel. Physiol. reform. c. 7. p. 172.* *Nullum fundamentum ex astris iis favet, quicquid etiam assertores Astrologia faventiores cum Ranzovio statuant; imo contrariatur idem propriis hypothesebus, sive transitus, sive directiones, sive progressionis, sive revolutiones & quæ alia ad signandos effectus annuos adhibent Astrologi, consideremus.* Inania enim & futilia hæc sunt Astrologorum commenta, quasi ex necessitate quadam fatali astrorum virtute viveremus aut moreremur; scire enim libenter cupio, cur ii solummodo, qui in septenaria constituti sunt periodo, influentiæ effectum soli persentiscant, cum tamen omnes omnino homines influxui æqualiter expositos esse, fateri ipsimet cogantur. Cur antediluviani adeo longævi evaserint, cum tamen siderum potentia eadem fuerit, & quæ sunt alia. In aliud itaque fundamentum, cui veritas magis favet, merito inquirendum censeo.

Nostra hypo-
thesis.
Ejus funda-
mentum.

Cur quidam
periculosiores,

§. 4. Cum itaque quotidie mirum naturæ in Oeconomia animali ordinem & in agendo constantiam observemus, mysterii hujus fundamentum in ordinatissima motuum directione unice quærendum esse credimus, ut nimirum natura certis exquisitisque temporum periodis specialissima ex ratione, septenaria præsertim annorum revolutione facta, speciale quid decernat & in ipsum actum deducat, indeque notabilis corpori mutatio obtingat. Mutationes autem has eo periculosiores fore censemus, quo majores, quo subitanæ magis, quo serius ingruunt, corpusque annosum, male dispositum & sensibile offendunt, causæque aliquæ occasionales, æris imprimis insalubritas, errores diætæ &c, naturam in operando

rando antea turbarunt; tunc enim anni Climacterici funestas ut plurimum tragœdias repræsentare solent. Eo felicioris vero eventus creduntur ejusmodi mutationes, quo maturius in florente adhuc ætate, qua natura vivacior adhuc & in operando constantior existit, Climactericum molimen ingruit. Hinc est, cur priores anni Climacterici pro levioris, posteriores vero pro præsentioris periculi annis æstimentur.

Cur quidam levioris periculi.

§. 5. Cur itaque annus 63. præ reliquis periculi adeo plenus esse soleat, teste namq; Ranzovio de annis Climact. Richter. Axiom. Oecon. p. 41. Adam. Cornuc. P. 3. p. 443. seq. tot tantorumque nominum fatale tempus notatur, sequens ratio probabiliter militare videtur. Quoniam natura, tot annorum corporis conservatrix, peracto fere labore suo, dum mutationem instante ultima Senectute subire debet, tot laboribus curisque fractum, elanguidum atq; effœtum corpus non amplius, uti hætenus consueverat, conservare studet; dumque actus vitales per organa inepta reddita operose adeo, sub seignibus nihilominus abjectisque moribus, extremaque corporis miseria exercere ægre fert, corruptioni machinæ corporeæ imminenti debito cum vigore non resistit. Periculum inde impendens multum accelerare valent anxietas illæ sollicitudines, ob imminens vitæ periculum, & quæ sunt vehementiores animi passionēs, quæ periculosas nonnisi in sera hac ætate motuum ataxias proritare valent. Annus 49. ex eo videtur fatalis, quoniam est Senectutis limen, quo tempore natura vi destinationis suæ post lapsum segnius operationes vitales exercere incipit, unde corpus sensim marasmo consumitur, & naturaliter mori necesse habet; Fit autem hoc roboris decrementum non raro nimis præcipitanter, impropportionate, cum graviorum symptomatum syndrome, craseosq; sanguinis turbatione, in sexu præsertim sequiori, in quo motus ejus per muliebria non sine maxima alteratione subsistere solet; quæ mala, delitescēte potissimum jam antea in corpore ad morbos dispositione, naturam in agendo occupatam, ad sui quoque dejectionem impellunt, idque frequenter non sine fontico eventu. Patet hinc ratio, cur circa annos Climactericos, quando nimirum notabilior mutatio instat, periculosius & frequentius ægrotemus.

Cur 63. annus periculosissimus.

Cur 49. annus adeo periculosus.

An-

*tur 56. heroi-
bus adeo fata-
lis,*

Anni denique 56. ob frequentem heroum stragem periculum inde pendere videtur, quod sit Senectæ viridis finis, terminus illorum annorum, quibus vivaces & ad munia ex voto exsequenda idonei esse solemus. Heroes autem sunt complexionis ut plurimum cholericæ, activæ quam maxime, simul tamen impatientis indolis, præsertim quando intentionis cursus retardatur; malunt perire, quam sine gloria desidem, & ut putant, turpem degere vitam. Hæc ipsorum idea quam animo perpetuo volunt efficit, ut instante Senectute vera, dum ad explendam sui intentionem ob ingruentes impotentias fiunt inhabiles heroes, natura tædio inde affecta, malit præ otioso vitæ genere maturæ, & uti loquuntur, honestæ morti corpus exponere, idque ab infimis humanæ vitæ miseriis hoc modo liberare. Quo multum contribuere valet tædium præsertim & impatientia inde concepta, unde turbatis actibus vitalibus sanguis eorum ad dissolutionem sui pronissimus, deficiente simul debita naturæ alio intentæ energia, magnam corruptionis labem subire solet, quam dum subito absque proportionem corrigere satagit, oritur quandoque febris ardentissima, cum fatali non raro tot heroum exitu.

*Quo sensu an-
ni Climacteri-
ci admittendi.*

§. 6. Manet itaque Veteribus sua laus, manet penes Climactericos annos efficacia, non quidem annorum numero, aut influxui astrali, sed potius primario & efficienter exquisitissimo naturæ in agendo ordini, constantissimis insuper & æqualibus ejus motibus unice adscribenda, quæ mutationes periodicæ accidentaliter solummodo in annos Climactericos solent incidere. Inconcussa namque experientia habemus, corpus humanum circa Climactericos annos, dentitionis, pubertatis &c. tempus maxime ad morbos dispositum esse, variisq; affectibus plus quam alias torqueri. Superstitioni interim minime patrocinaur, quin potius quoscunq; refellimus, qui vel in numero necessariâ fatalitatem quærunt, vel ipsum annorum numerum in casus fortunæ aut infortunii jus aliquod habere asserunt, casusque fortuitos accidentarios, à summi intuitus agentis directione non dependentes, uti sunt incendia, insidiæ, vitæ pericula, damna, accusationes, incarcerationes, contumeliæ, vulnere, itinera, divitiæ, recreationes, matrimonium &c. energix annorum Climactericorum (uti fecit *Levin, Lemn. de Mirac. occult. nat. l. 2. c. 32.*) adscribere non verentur, quæ potius providentiæ aut permissionis Divinæ meri & certissimi effectus esse solent.

F I N I S.